

СЕКЦІЯ 12 ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

УДК 340.12

ЮРИДИЧНА ОСВІТА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ КОНТЕКСТІ (ЧАСТИНА 3. СУЧАСНІСТЬ)

Гальонкіна І.С., ад'юнкт
кафедри філософії права та юридичної логіки
Національна академія внутрішніх справ України

Стаття присвячена дослідженню юридичної освіти в соціокультурному контексті як організованій системі цінностей і норм. В юридичній освіті як в елементі конкретної культурної епохи у концентрованому вигляді фокусуються панівна світоглядна настанова, характер наукової раціональності, образ людини та картина світу. Запропонована триетапна схема розвитку європейської юридичної освіти: середньовічна, новочасова, сучасна. Виокремлені та охарактеризовані основні риси юридичної освіти кожного етапу.

Ключові слова: освіта, юридична освіта, право, юрист, університет, якість освіти.

Статья посвящена исследованию юридического образования в социокультурном контексте как организованной системе ценностей и норм. В юридическом образовании как в элементе конкретной культурной эпохи в концентрированном виде фокусируются господствующая мировоззренческая установка, характер научной рациональности, образ человека и картина мира. Предложена триэтапная схема развития европейского юридического образования: средневековая, нововременная, современная. Выделены и охарактеризованы основные черты юридического образования каждого этапа.

Ключевые слова: образование, юридическое образование, право, юрист, университет, качество образования.

Galenkina Y.S. LEGAL EDUCATION IN SOCIO-CULTURAL CONTEXT (Part 3. Modernity)

In this article author considers peculiarities of juristic education in Europe as a unique cultural and historical, anthropological, legal phenomenon. Applying cultural approach to study of professional culture and educational heritage of intellectual elite jurists of Europe, author proves possibility of its use for generalization of information about how to prepare teaching staff, about relationship between academic learning and professional skills in centers of juristic education, about relationship of juristic education and worldview references of cultural epochs, about relationship of juristic education and worldview references of cultural epochs. The article investigates juristic education in socio-cultural context as an organized system of values and norms.

Key words: education, legal education, law, lawyer, university education quality.

Сучасний світ характеризується глибинними соціальними трансформаціями, які виявляються в усіх сферах соціального буття. Не винятком є і царина юридичної освіти, яка сьогодні повинна відповідати високим стандартам сучасної суспільної динаміки. Юридична освіта сьогодні є однією із найбільш включених до модернізаційних тенденцій, що виявляється у таких формах, як: формування глобальних просторів вищої освіти та досліджень, зміни в організаційних засадах діяльності вищих навчальних закладів, поширення нових форм організації навчального процесу. Вітчизняна юридична освіта постала перед викликами світоглядного характеру: вона повинна здійснювати власну модернізацію в бік підвищення якості освіти через формування людини нового типу, яка б була здатною до інтеграції в сучасне суспільство на новому якісному рівні.

Третій етап у розвитку юридичної освіти є конкретизацією основних світоглядних зрушень, які відбулися у свідомості європейців, починаючи з середини XIX століття. Сучасна юридична освіта проголошує себе якісно новою в порівнянні із попередніми. Аргументів на користь своєї несхожості із попередниками сучасна юридична освіта наводить безліч. Зокрема на зміст юридичної освіти впливає панівна світоглядна настанова сучасності та образ людини. Панівний ірраціоналізм та орі-

єнтація на життєві компоненти у сучасному світогляді впливають на якість та зміст освіти. У відповідності із сучасними уявленнями людина трактується, як відкрита система, що власне співвідноситься із ідеєю коеволюції. Відтак людина є одночасно частиною соціуму, природи і космосу. Для сучасності характерна своєрідна антропологічна переорієнтація, пов'язана з усвідомленням кризовості людського існування, виявленням її онтологічної бездомності, розумінням неминучої обмеженості. В умовах соціальної кризи (кризи політичних і духовних цінностей), руйнування багатьох традиційних форм гуртожитку, людина втратила довіру до об'єктивних основ свого існування, до тих обов'язкових світоглядних принципів, які підтримували в ній віру в об'єктивність, прогрес, всесвітню історію. Людина в сучасному світі немов би позбулася критеріїв і цінностей, які надавали значення і сенсу її існування, вона виявилася покинутою і занедбаною, і такою, що належить сама собі. Нові форми життя і виробництва, створені суспільством на основі сучасної науки і техніки, все більш виявляють свою ворожість людині, надаючи всеосяжний характер процесу відчуження, дегуманізації та стандартизації різних сторін людського буття.

Юридична освіта сьогодні займає особливе місце в системі вищої освіти, оскільки глибокі правові знання та рівень підготовки державних

службовців та пересічних громадян впливають і визначають досконалість законів, їх виконання, ефективність реформування і прогрес розвитку суспільного та державного ладу. Юридична освіта в своєму розвитку безпосередньо пов'язана з усім суспільним життям, а особливо правовим життям суспільства. Юридична освіта займає на сьогодні особливе, визначальне положення в загальній системі правової держави і суспільства. Тому юридична освіта є державознавчим і правознавчим утворенням, що має безпосереднє відношення до забезпечення безпеки країни. Юридична освіта сьогодні є фундаментом правової просвіти та виховання, засадою підтримки необхідної законності і правопорядку в країні. Відповідно, якщо не приділяти йому належної уваги, правові реформи не дадуть бажаного ефекту і можуть породити шкідливі соціальні наслідки. Тому юридична освіта має бути особливою, адекватною велінням часу.

Найбільш помітними рисами сучасної юридичної освіти є:

– нове трактування освітньої практики: навчання тепер не розглядається як процес, яким можна управляти за допомогою процедур оцінювання і вимірювання; воно включає такі цінності, звичаї, встановлені порядки, які підтримуються університетською спільнотою [2];

– гуманітарна складова юридичної освіти передбачає зміни в організації навчального процесу. Ця складова змістовно не тотожна гуманітарній спрямованості юридичної освіти пізнього Середньовіччя. Якщо в Середньовіччі студент повинен був працювати постійно над удосконаленням себе (в силу актуального принципу богоуподібнення), в Нові він повинен був дбати про освіту розуму і відпрацювання до автоматизму навичок, то сьогодні студент має працювати саме над формуванням своєї душі і свого духовного світу, в якому знання однопорядкові з почуттями, помислами і морально-етичними переконаннями. Сьогодні ми говоримо про утримання та використання евристичного потенціалу класичних форм організації навчального процесу в тісному зв'язку з такими формами, які спрямовані на розвиток творчого мислення. З таких позицій процес оволодіння правовими знаннями повинен сприяти не лише розкриттю особистісного потенціалу студентів, але і формуванню професійно важливих якостей майбутніх фахівців. У широкому сенсі гуманітарне начало в юридичній освіті – це, насамперед, можливість духовного розвитку особистості. Основними цінностями гуманітарної освіти сьогодні є: свобода світоглядного самовиразу, загальнокультурна компетенція, особиста самоактуалізація в культурі;

– масовізація юридичної освіти стала наслідком так званої «освітянської революції ХХ століття» (Т. Парсонс), яка ознаменувалася масовим випуском спеціалістів для потреб суспільства. Під «масовізацією вищої освіти» слід розуміти стрімке зростання числа студентів, що супроводжується різким зниженням якості знань випускників, у більшості випадків не здатних ефективно виконувати свої як трудові, так і громадянські обов'язки. Специфіка пострадянської масовізації на відміну від масовізації розвинених країн полягає в тому, що в той час, як у Європі та Америці перехід до масової вищої освіти відбувався на тлі еко-

номічного підйому, в пострадянських країнах цей процес збігся з початком затяжного демографічного спаду і велими неоднозначної економічної ситуації в країні. Зростання числа студентства на пострадянському просторі призвів до серйозного зниження якості вищої освіти – багато дипломованих «фахівців» фактично не можуть підтвердити отримані ними професійно-кваліфікаційні характеристики. До основних об'єктивних причин, що сприяють погіршенню якості освітніх послуг, можна віднести: знос основних фондів навчальних закладів при збільшенні контингенту студентів, недостатня оснащеність вузів сучасними засобами комунікації, низький попит на випускників на ринку праці за деякими спеціальностями, низький соціальний статус викладача вузу [1]. Юридична освіта втратила свою елітарність: ліквідація станovo-класової диференціації, загальнообов'язкова шкільна освіта і спрощені процедури вступу до навчального закладу породили загальнодоступність університетської освіти, що потягло за собою надвиробництво молодих фахівців та їх конкуренцію на ринку праці. Масовий попит на дипломи про вищу освіту (особливо на пострадянському просторі) призвів до значного зростання кількісних показників, але при цьому до втрат у якості підготовки. Масовізація вищої освіти є причиною кризових явищ у вищій школі (зокрема в університеті як інституції). Бюрократизація навчального процесу теж є наслідком масовізації освіти в силу організаційної необхідності. Гумбольтовська модель університету передбачала спільноту людей, які думають. Але така модель не може існувати в тій системі освіти, яка постійно бюрократизується. Сьогодні масовість освіти перетворюється на основне заняття «чиновницького апарату, сам освітній інститут пручається аналогії між знанням і товаром, вбудованим у ланцюжок виробництва, розподілу і споживання. Але разом із тим мислення в його стінах робиться все більш скрутним, все менш необхідним, а фігура учня-споживача стає все більш реальною» [3, с.];

– однією із визначальних рис сучасного європейського освітнього простору є потреба у збереженні культурного різноманіття Європи, про що зауважує Д. де Ружмон: «справжня культура не є якоюсь оздобою, звичайною розкішшю, чи набором спеціальностей, що не стосуються обивателя. Вона постає із усвідомлення життя, постійної потреби поглиблювати значення життя, збільшувати владу людини над речами. Вона створила велич Європи» [5, с. 66]. Юридична освіта сьогодні повинна реалізовувати принцип єдності у різноманітті, сутність якого полягає у плюралізмі національних систем освіти з одночасним узгодженням з європейськими стандартами: «Ця узгодженість постає як розбудова європейських рис освіти з урахуванням національної специфіки. Євроінтеграційні процеси в освіті ґрунтуються на принципі національної самотождності освітніх систем. Європейська освіта була і залишається національною. Наукова й владна еліти, попри кризу їхньої духовності, також є національними. Звідси випливає, що необхідною умовою інтеграції освіти до європростору є розбудова національного освітнього простору. Його завдання, з одного боку, – забезпечувати засвоєння цивілізаційних здобутків, а з іншого – стати бар'єром культурній гомогенізації.

Він має утверджувати національну ідентичність особи та її культурну самобутність» [4, с. 19].

Юридична освіта, маючи суспільну природу та історичний характер, обумовлюється історичним типом суспільства. Вона відображає завдання соціального розвитку, рівень економіки і культури в суспільстві, характер його політичних та ідеологічних установок. Юридична освіта як культурне явище є системою, для якої характерна наявність інваріантних якостей, притаманних як їй в цілому, так і кожному компоненту. До числа таких якостей відносяться: гнучкість, динамічність, варіативність, адаптивність, стабільність, прогностичність, спадкоємність, цілісність.

Сучасна юридична освіта є гуманістичною, особистісно-орієнтованою, що виявляється у її гнучкості та динамічності; вона є диференційованою і відкритою для змін у сфері освітніх послуг.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Арасланова А.А. Вуз на современном этапе развития мирового сообщества [Текст] / А.А. Арасланова // Педагогическое мастерство: материалы междунар. науч. конф. (г. Москва, апрель 2012 г.). – М.: Буки-Веди, 2012. – С. 242–247.
2. Веттори О., Люгер М., Кнассмюлер М. Культура качества – практика институтов // Боллонский процесс: концептуально-методологические проблемы качества высшего образования (книга-приложение) / Под научн. ред. В.И. Байденко – М.: Логос, 2009. – 362 с.
3. Ридингс Б. Университет в руинах / Пер. с англ. А.М. Корбута; под общ. ред. М.А. Гусаковского. – Минск: БГУ, 2009. – 248 с.
4. Рижак Л.В. Філософсько-світоглядні засади освіти України в умовах євроінтеграції // znc.com.ua/ukr/publ/periodic/shpp/.../p034.php.
5. Ружмон Д. Європа у грі. Шанс Європи. Відкритий лист до європейців. – Львів, 1998. – 277 с.

УДК 342.731

ОКРЕМІ ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТА РОЗУМІННЯ ПРАВА НА СВОБОДУ СОВІСТІ

Олійник У.М., аспірант
Хмельницький університет управління та права

Статтю присвячено аналізу змісту права на свободу совісті з філософсько-правової позиції. Здійснено комплексний аналіз формування поняття «свобода совісті» на різних етапах історичного розвитку.

Ключові слова: *свобода совісті, свобода віросповідання, свобода, буття, віротерпимість, Античність, християнство, середньовіччя, Відродження, Реформація, Просвітництво, модерн, постмодерн.*

Статья посвящена анализу содержания права на свободу совести с философско-правовой точки зрения. Осуществлен комплексный анализ формирования понятия «свобода совести» на разных этапах исторического развития.

Ключевые слова: *свобода совести, свобода вероисповедания, свобода, совесть, бытие, веротерпимость, Античность, христианство, средневековье, Возрождение, Реформация, Просвещение, модерн, постмодерн.*

Oliynyk U.M. PHILOSOPHIC CERTAIN LEGAL ASPECTS OF UNDERSTANDING AND RIGHT TO FREEDOM OF CONSCIENCE

The article analyzes the content of the right to freedom of conscience from philosophical and legal point of view. The formation of the concept of “freedom of conscience” in various stages of historical development is complex analyzed.

Key words: *freedom of conscience, freedom of religion, freedom, conscience, existence, tolerance to religion, Antiquity, Christianity, Middle Ages, Renaissance, Reformation, Enlightenment, modern, postmodern.*

Постановка проблеми. Сучасний період людської історії – це трансформації, що відбуваються в різноманітних сферах суспільного життя: політичній, соціальній, культурній, релігійній. Безперечно, у межах цих трансформацій особливого значення набуває феномен свободи совісті. Він репрезентує складну систему, що містить у собі велику кількість взаємопов'язаних елементів, які характеризують її сутність. У дослідницькій літературі існує багато дефініцій поняття «свобода совісті», проте жодне з них не може претендувати на всеохоплення.

Питання права на свободу совісті завжди є одним із найактуальніших для релігієзнавців, філософів, культурологів, юристів. Це зумовлюється тим, що складні процеси становлення й розвитку інституцій громадянського суспільства та правової держави в Україні вимагають критичного перегляду деяких учень і теорій.

Право на свободу совісті залишається одним із найбільш помітних елементів дискусії як на міжнародному рівні, так і на рівні політичного,

філософського, релігієзнавчого, правового й конфесійного дискурсів.

Крім цього, варто зазначити, що з власне філософсько-правових позицій зміст поняття «свобода совісті» майже не розглядається, а це є недопустимою прогалиною, насамперед у вітчизняній правовій науці, і може спричинити неадекватне, подекуди навіть помилкове застосування законодавства. Така прикра ситуація може виникнути з певним ігноруванням необхідності врахування філософських підходів до конкретних обставин справи [1, с. 31].

Актуальність проблеми права на свободу совісті як у теоретичному, так і в практичному аспектах визначається насамперед тим, що це поняття в концептуальному плані є загальнолюдською цінністю й важливим елементом життєдіяльності особистості та суспільства. З огляду на викладене постала необхідність зробити певну корекцію змісту, структури самого поняття «свобода совісті», внести відповідні поправки в її парадигму, що визначає смислову